

ВІДГУК

офіційного опонента

доцента, кандидата юридичних наук,

доцента кафедри державного будівництва

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Болдирєва Сергія В'ячеславовича

на дисертацію Боровицького Олександра Андрійовича

«Конституційно-правові засади діяльності Вищої ради правосуддя»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з планами відповідних галузей наук

Судова реформа є однією з найочікуваніших у суспільстві, оскільки справедливий, безсторонній та неупереджений суд є важливою гарантією ефективної боротьби з корупцією, надходження в Україну інвестицій, забезпечення прав і свобод кожного та побудови держави, керованої верховенством права. З прийняттям Верховною Радою України 2 червня 2016 року Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» судова реформа, яка триває в країні вже значний час, перейшла до суттєво нового етапу – трансформації всієї судової влади та суміжних правових інститутів з метою належного їх функціонування, що сприятиме реальному запровадженню верховенства права, розподілу гілок влади, утвердженню та забезпеченню прав і свобод людини та громадянина в Україні, що є загальновизнаними складовими правової держави.

Змінами до Конституції України було створено новий колегіальний, незалежний конституційний орган суддівського врядування – Вищу раду правосуддя, основними завданнями якого є забезпечення незалежності судової влади з одночасним забезпеченням її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, а також формування доброчесного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів.

І хоча цей конституційний орган прийшов на зміну вже існуючій до нього Вищій раді юстиції, він набув нових особливостей, які полягають в притаманній тільки Вищій раді правосуддя процедурі утворення, закріпленні особливого конституційно-правового статусу та здійснення властивих тільки їй завдань та функцій і на яку покладається відповідальність за високий професіоналізм, чесність і неупередженість суддів при здійсненні правосуддя. Все це надає підґрунтя для нових наукових розвідок в сфері правової науки.

Крім того, аналіз науково-теоретичної бази свідчить про відсутність комплексного дослідження конституційно-правових засад діяльності Вищої ради правосуддя.

Зазначене надає можливості вважати тему дисертаційного дослідження Боровицького О.А. актуальною і такою, що відповідає потребам сучасної правової науки.

Актуальність теми дисертаційної роботи підтверджується і тим, що вона виконана відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, схваленої Указом Президента України від 25 серпня 2015 року, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року, Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого постановою Верховної Ради України від 13 червня 2015 року, Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 року і плану науково-дослідної діяльності юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса у межах теми «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи» (державна реєстрація №0118U003140), за якими дисертантом проведено дослідження конституційно-правових засад діяльності Вищої ради правосуддя та запропоновано шляхи удосконалення відповідних законодавчих положень.

Наукова новизна і практична значущість одержаних результатів

Представлена Боровицьким О.А. наукова праця є першим у вітчизняній науці конституційного права комплексним дослідженням конституційно-правових засад діяльності Вищої ради правосуддя в контексті забезпечення двох фундаментальних принципів – принципу верховенства права та принципу незалежності суду та суддів, з урахуванням зарубіжного досвіду та міжнародних і європейських стандартів незалежності суддів.

Зміст дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати про наукову обґрунтованість положень, які подаються на оприлюднення вперше, є удосконаленими та дістали подальшого розвитку.

Зокрема, безсумнівно, науковою новизною вирізняються положення, що запропоновані автором вперше в науці конституційного права.

Так, автор пропонує поняття «суддівського врядування», під яким розуміється форма самоорганізації суддів з метою формування суддівського корпусу, який повинен відповідати високим вимогам професійної підготовки, етики та доброчесності, та управління ним зсередини, створення та забезпечення для нього таких умов функціонування, за яких діяльність суду буде прозорою, правосуддя – справедливим, неупередженим, та для забезпечення його незалежності ззовні.

Заслуговують на увагу і вперше виділені передумови, що обумовлюють дискреційний характер повноважень Вищої ради правосуддя при формуванні суддівського корпусу, притягненні суддів до дисциплінарної відповідальності, вжитті заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, до яких автор, зокрема, відносить: 1) можливість формування власної оцінки обставин, пов'язаних із кандидатом на посаду судді, та його особистих якостей; 2) пріоритет внутрішнього переконання кожного члена ВРП над внутрішнім переконанням кандидата на посаду судді; 3) можливість неоднозначного тлумачення понять «доброчесність» і «професійна етика» при встановленні обставин, які свідчать про недоброчесність судді та можуть негативно вплинути на суспільну довіру до

судової влади у зв'язку з призначенням особи на посаду судді; 4) можливість встановлення строків процедур у дисциплінарних провадженнях; 5) можливість перевірки повідомлення про підозру в частині обґрунтованості підозри при вирішенні питання про застосування заходу забезпечення кримінального провадження та подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом в частині обґрунтованості необхідності такого затримання (утримання, арешту), вмотивованості та відповідності вимогам, встановленим Кримінальним процесуальним кодексом України; 6) власна правова оцінка «втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя» в порядку статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»; 7) право вибору заходу щодо захисту судді від дискримінації та забезпечення незалежності судді та захисту авторитету правосуддя.

Автором дисертаційного дослідження удосконалено ряд вже відомих в правовій науці положень, які заслуговують на підтримку, зокрема: щодо визначення конституційно-правових засад організації діяльності Вищої ради правосуддя як сукупності певних елементів; про аксіологічні принципи організації діяльності Вищої ради правосуддя, за яким додатково доведено, що основним аксіологічним принципом організації діяльності Вищої ради правосуддя є принцип верховенства права, незалежності суду і суддів як у відносинах з владою і суспільством, так і у відносинах зі сторонами по будь-якій судовій справі; поняття «конституційно-правові гарантії діяльності Вищої ради правосуддя»; розуміння дискреційних повноважень як оціночного поняття, за яким доведено, що питання віднесення тих чи інших повноважень до дискреційних необхідно розглядати в контексті кожного окремого випадку реалізації повноважень державного органу; визначення змісту розсуду в діяльності Вищої ради правосуддя з обґрунтуванням, що за критерієм суб'єкта дискреція в діяльності Вищої ради правосуддя може бути як колективною, так і індивідуальною, але внаслідок правової природи останньої як колегіального органу індивідуальний розсуд є похідним і лише

субсидіарним; положення про заходи, що вживає Вища рада правосуддя щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя загального та індивідуального характеру; наведено аргументи щодо доцільності розробки і впровадження методології збору і аналізу на регулярній основі інформації, яка є необхідною для формування ефективної комунікації із різними цільовими групами та підвищення рівня довіри до суду, та унормування взаємодії між Верховною Радою України та Вищою радою правосуддя щодо розгляду обов'язкових консультативних висновків стосовно проєктів законів про судоустрій і статус суддів.

В дисертаційному дослідженні набули подальшого розвитку певні положення, які заслуговують на увагу, зокрема: доведено, що поява Вищої ради правосуддя є результатом поступового реформування в державі судової влади і суддівської самоорганізації, імплементації міжнародних та загальноєвропейських стандартів здійснення правосуддя; встановлено, що конституційно-правова природа Вищої ради правосуддя як органу державної влади характеризується певними ознаками, а саме колегіальністю, незалежністю, непідконтрольністю і непідзвітністю іншим органам державної влади; незалежністю її членів, які не підзвітні й не підконтрольні суб'єктам їх призначення, виконання функцій державного управління у сфері формування суддівського корпусу, участі в адмініструванні судів, дисциплінарної відповідальності суддів і прокурорів, що належить до публічних завдань держави; визначено співвідношення між «суддівським врядуванням» та «суддівським самоврядуванням», за яким встановлено, що Вища рада правосуддя як орган державної влади і суддівського врядування зобов'язана діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, в той час як діяльність органів суддівського самоврядування базується на корпоративних нормах цих органів; положення про доцільність групування повноважень ВРП за трьома функціями: щодо формування суддівського корпусу; щодо

притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора; щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

В дисертаційній роботі міститься низка пропозицій, що мають практичну спрямованість. Зокрема, автор обґрунтовує: доцільність розробки і впровадження методології збору і аналізу на регулярній основі інформації, яка є необхідною для формування ефективної комунікації із різними цільовими групами та підвищення рівня довіри до суду; пропозиції про доцільність здійснення процедури звільнення судді з посади за станом здоров'я подібно до процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності та надання права Вищій раді правосуддя вимагати від судді висновку від нарколога та психіатра в межах порушеного провадження щодо звільнення судді за станом здоров'я.

Окремі висновки за результатами дослідження доведено до рівня пропозицій щодо внесення змін у законодавство. Так, автором запропоновано: з метою дотримання принципу верховенства права в діяльності Вищої ради правосуддя передбачити у частині другій статті 57 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» можливість оскарження та скасування рішення Вищої ради правосуддя про звільнення судді з підстав, визначених пунктами 3 та 6 частини шостої статті 126 Конституції України, в т.ч. з інших підстав відповідно до законодавства; з метою унормування взаємодії між Верховною Радою України та Вищою радою правосуддя щодо розгляду обов'язкових консультативних висновків стосовно проєктів законів про судоустрій і статус суддів внести зміни до статей 103, 111 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» (з наданням автором відповідного законопроекту, представленому в Додатку А).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз дисертаційної роботи і опублікованих праць автора дає можливість зробити висновок про належну обґрунтованість наукових

положень, висновків, рекомендацій, що містяться у дисертаційному дослідженні.

Достовірність положень, що сформульовані автором у дисертації, обумовлена поставленою метою, яка полягає у розробці нових науково-обґрунтованих положень щодо теоретико-методологічних та науково-практичних аспектів діяльності Вищої ради правосуддя в контексті забезпечення принципів верховенства права та незалежності суду та суддів як його складової, та визначеними завданнями.

Поставлені автором завдання виконані на належному науковому рівні, з використанням системи взаємопов'язаних концептуальних принципів пізнання, методологічних підходів (напрямів) та загально-наукових і приватно-наукових методів. Автор вдало використовує порівняльно-правовий метод при дослідженні зарубіжного досвіду, законодавчого закріплення засад діяльності органів суддівського врядування та самоврядування; формально-юридичний метод, який дозволив проаналізувати та інтерпретувати зміст норм Конституції України і чинного законодавства у сфері судоустрою, міжнародних договорів та інших міжнародно-правових актів, правозастосовної практики Вищої ради правосуддя, рішень Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини; логічний метод при характеристиці конституційної природи Вищої ради правосуддя, конституційно-правових засад реалізації її повноважень. В дослідженні також застосовані аксіологічний, історико-генетичний, конкретно-соціологічний методи.

Ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дослідження Боровицького А.О. визначається й логічною та завершеною структурою дисертаційної роботи, яка дозволила достатньо широко і чітко висвітлити конституційно-правові засади діяльності Вищої ради правосуддя. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі достатньо сформульовані актуальність, мета і завдання дослідження, визначені його об'єкт і предмет, зазначена методологія дослідження, визначена наукова новизна одержаних результатів, їх апробація.

У першому розділі автором проведено ґрунтовний аналіз Вищої ради правосуддя як конституційного органу суддівського врядування, зокрема, досліджено становлення і розвиток законодавства про суддівське врядування, конституційно-правова природа Вищої ради правосуддя, поняття та зміст конституційно-правових засад її діяльності.

Другий розділ дисертаційної роботи присвячено характеристиці повноважень Вищої ради правосуддя щодо формування суддівського корпусу, щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності судді, а також формам діяльності Вищої ради правосуддя з забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Висновки логічно відображають наведені в дисертаційному дослідженні аргументи з кожного із поставлених автором завдань, які спрямовані на досягнення загальної мети роботи.

Структурні частини дисертаційної роботи є логічно пов'язаними між собою і в цілому становлять завершену наукову працю.

Особливо варто відзначити науково-теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження, яке складають праці, присвячені дослідженню питань судоустрою та судочинства, порядку формування суддівського корпусу, правового статусу органів суддівського самоврядування, в тому числі і їх міжнародно-правових аспектів, а також емпірично-правову базу, яку становлять рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, узагальнення практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, Великої Палати Верховного суду, узагальнення статистичних даних про результати діяльності Вищої ради правосуддя у зв'язку з її участю у формуванні суддівського корпусу, щодо притягнення

суддів до дисциплінарної відповідальності, забезпечення незалежності суддів та авторитету суду.

Загалом джерельна база становить 385 найменувань, що свідчить про ґрунтовне опрацювання проблеми і високий рівень підготовки автора дисертаційного дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Позитивно слід відмітити кількість наукових публікацій автора та апробацію результатів дисертаційного дослідження. Результати дисертації висвітлено у п'яти наукових статтях, три з яких розміщено у наукових фахових виданнях України, перелік яких затверджений у встановленому порядку, одна стаття у науковому періодичному виданні іноземної держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та ЄС, одна стаття – в іншому вітчизняному науковому виданні, а також п'яти тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Опубліковані наукові праці повною мірою відображають основні положення дисертаційного дослідження.

Відсутність порушення академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертаційного дослідження вказує на дотримання автором вимог академічної доброчесності.

У дисертаційній роботі є посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги законодавства про авторське право і суміжні права; надано достовірну інформацію про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації.

Значення для науки і практики одержаних результатів

Одержані автором в процесі дисертаційного дослідження результати можуть бути використані у науковій діяльності – для заповнення прогалин у науці конституційного права щодо визначення конституційно-правових засад діяльності Вищої ради правосуддя.

Положення дисертації можуть бути використані при підготовці підручників та навчальних посібників для здобувачів вищої освіти юридичних закладів, науково-практичних коментарів до нормативно-правових актів України.

Дискусійні дисертаційні положення та висновки можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень.

Результати дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі при викладанні дисципліни «Конституційне право України» у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України (довідка № 46/01.1.1.3-45 від 16.06.2020 року).

Результати дослідження у вигляді пропозицій з удосконалення норм чинного законодавства представлені як проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України»».

Наведені в дисертаційній роботі узагальнення практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України використовуються при здійсненні судочинства, підготовці та наданні методичної допомоги суддям судів I інстанції Сьомого апеляційного адміністративного округу, організації та проведенні навчань, семінарів для працівників апаратів судів та при розробці пропозицій до проєктів законодавчих та інших нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення питань адміністративної юстиції, правосуддя, судоустрою, статусу суддів та їхнього соціального захисту (довідка № 01-19/1/14909/2020 від 05.05.2020 року).

Окремі побажання та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Боровицького О.А., деякі положення потребують додаткової аргументації і можуть стати підґрунтям для подальшої дискусії.

1. Результатом проведеного дисертаційного дослідження стала розробка нових науково-обґрунтованих положень щодо теоретико-методологічних та науково-практичних аспектів діяльності Вищої ради правосуддя. Дане дослідження є першим у вітчизняній науці конституційного права комплексним дослідженням конституційно-правових засад діяльності Вищої ради правосуддя в контексті забезпечення принципів верховенства права та незалежності суду та суддів як його складової. В подальшому дисертаційне дослідження Боровицького О.А. стане підґрунтям для нових наукових розвідок, присвячених питанням правового статусу Вищої ради правосуддя. Тому доцільним було б автору висвітлити загальнотеоретичні аспекти та методологію дослідження як окрему його складову.

2. Додаткової аргументації потребує положення щодо визначення місця Вищої ради правосуддя в системі органів державної влади і співвідношення даного органу з органами, які відносять до контрольної влади в державі.

3. Представлений автором як окремий висновок за результатами дослідження про необхідність передбачити у частині другій статті 57 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» можливість оскарження та скасування рішення Вищої ради правосуддя про звільнення судді з підстав, визначених пунктами 3 та 6 частини шостої статті 126 Конституції України, в т.ч. з інших підстав відповідно до законодавства доцільно було б оформити в якості окремого законопроєкту.

Водночас викладені зауваження і побажання зумовлені складністю предмета дослідження і його новизною та не впливають на загальний високий рівень проведеного автором дисертаційного дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Боровицького Олександра Андрійовича «Конституційно-правові засади діяльності Вищої ради правосуддя» є завершеною науково-кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності своїй розв'язують конкретне наукове завдання щодо з'ясування сутності конституційно-правових засад діяльності Вищої ради правосуддя в контексті забезпечення принципів верховенства права та незалежності суду та суддів як його складової.

Вважаю, що дисертація на тему «Конституційно-правові засади діяльності Вищої ради правосуддя», яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право», відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Боровицький Олександр Андрійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доцент кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, доцент

С.В. Болдирєв

Вчений секретар

Л.В. Лейба

